

נושא בדרך היומי

י"ל ע"י 'שערי הוראה' המפעל העולמי להפצת תורה והוראה

ע"ש
הרה"ח
ר' אפרים חיים
הלוי קלוז'ן
ד"ר

גליון ח' תשע"ב
פרשת וילך | מסכת ברכות

ברכות דף נ"ד ע"ב

"ברכת הגומל במקום קרבן תודה נתקנה"

מאת הרב מנחם מנדל שמרלר שליט"א

"אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא", בהמשך הגמ' מבואר מקור דילפינן לכל אחד מארבעת אלו מפסוק בתהלים, וכן מבואר איך וכיצד יברכו ונוסח הברכה. והלכה פסוקה הוא ברמב"ם (הלכות ברכות פ"י ה"ח) ובטור ושו"ע באו"ח (סי' רי"ט) אלא שהטור ובעקבותיו המחבר הוסיפו ליתן בו סימן "וסימנך וכל החי"ם יודוך סלה, ח'בוש י'סורים י'ם מ'דבר", וגם האבודרהם (ה' ברכת הגומל) הביאו, ועי' בב"ח שם במטרת סימן זה.

ובמהות חיוב ברכת הגומל פירש בתוספות הרא"ש (הכא ד"ה ארבעה) "ברכת הגומל במקום קרבן תודה איתקן", וכ"כ הרא"ש גם בפסקיו (פ"ט ס"ג). והרבה למדו ודקדקו בדבריו, וכדלהלן. אלא דבראשונה יש לחדד דמשמע מדבריו דארבעה אלו בזמן שביהמ"ק היה קיים הוי חייבים בקרבן תודה, ואכן כך הוא דעת רש"י בזבחים (ז. ד"ה לא דידיה) ובפירושו עה"ת (ויקרא ז, יב), וכן משמעות האו"ז (ח"ב סי' רנ"ב) שכתב ארבעה צריכים להודות וכו' "הלכך צריכין להודות ולהביא קרבן תודה", וכן הוכיח באבנ"ז (או"ח סי' ל"ט) מעוד כמה ראשונים. אמנם עי' ברמב"ם שלא הזכיר כלל דארבעה אלו צריכים גם להקריב תודה, ומשמע דלא ס"ל כן, ועי' במש"כ ע"ז הגרי"פ פערלא (לרס"ג עשה נט-ס), ובאמת דגם השיטמ"ק במנחות (עט: ד"ה אילימא) תמה על רש"י מהיכי תיתי, הא לא מצינו בשום מקום שיהיה חייב תודה אם לא מתחייב, ע"ש. ועל כן גם בדעת רש"י למד הפרמ"ג (סי' רי"ט א"א סק"א) דחייב בקרבן, דמיירי שנדר או התחייב, ע"ש.

ברכת הגומל אם הוא מה"ת

ותחילה לרא"ש, יש להביא מה שדקדקו בדברי הרא"ש הנ"ל שכתב 'במקום תודה איתקן', אמאי כתב דאיתקן, והלא ילפינן לה בסוגיין מפסוקים בתהלים, וכמו שתמה החת"ס בתשובה (או"ח סי' נ"א) דהא ברוח הקודש נאמר והוא דברי קבלה, ואיך שייך לומר שהוא תקנה, ועל כן חידש חידוש גדול, דמה שלמדו מהפסוק בתהלים הוא רק לדין יורדי הים, שהוא אינו חייב בתודה מפני שהכניס עצמו לסכנה בידיים, לכן מדברי קבלה שיברך הגומל, אבל ג' האחרים שלא הכניסו עצמם לסכנה וצריכים להביא קרבן תודה, אלא שמתוך שחרב ביהמ"ק 'תקנו' דלכה"פ יברכו הגומל, ולהם הוא באמת רק תקנה. אלא שרבו כמו רבו תמיהת האחרונים על חידוש החת"ס שחילק בין יורדי הים לשאר ג' החייבים בהודאה, עי' גיליוני הש"ס (ד"ה ארבעה) ובשו"ת אבנ"ז שם שתמהו עליו מדברי רש"י הנ"ל שמבואר דגם יורדי הים מחויבים בקרבן תודה, וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' פ"ח) ובכלי חמדה (מלואים ויקרא אות ג) בביאור דברי החת"ס. והאבנ"ז שם ס"ל דאמנם ארבעתן הוא רק תקנה, ואף שהוא בתהלים וברוח הקודש נאמרו, מ"מ מצינו כע"ז במגילת אסתר דאמרינן (מגילה ב.) דאף שנאמר ברוח הקודש מ"מ הוא מדרבנן, ע"ש עוד דרכים בביאור לשון תקנה. אבל ברור ליה שהוא רק מדרבנן.

וגם הפרמ"ג (סי' רי"ט שם) כתב שהוא רק תקנה דרבנן ושהוא מוכרח בלשון הרא"ש. ובאמת שהאבנ"ז והחת"ס שם הכריחו הדבר לא רק מלשון 'אתקון' אלא מהא דבמקם תודה הוא, ובתודה קי"ל שאינו חובה אלא רשות, וא"כ גם ברכת הגומל לא רק שהוא מדרבנן, אלא אפי' אינו ברכה חיובית אלא רשות, וכמו שכתב במג"א (ריש סי' רי"ט) שהוא שונה מברכת השבח, ואינו אלא ברכת רשות, וכן פסקו הא"ר (ריש סי' רכ"ה) והמשנ"ב (סי' רכה סק"ט) לענין ברכת שהחיינו שהוא גם ברכת ההודאה כמו הגומל שהוא רשות, ומ"מ כתב בביה"ל (סי' רי"ט ס"ד ד"ה ואין) דיש מצוה בברכה זו. אלא שבשד"ח (אסיפת דינים מע' ברכות סי' ב אות י - יב) הביא מכמה הסוברים שקרבן תודה הוא חובה, וא"כ לכאורה ה"ה דברכת הגומל הוא חובה, אלא שבשד"ח שם כתב דיש לומר דס"ל דחובה דמיירי באופן שכבר נדר דבכה"ג קבעה על עצמו לחובה, אך דעצמותו אינו חובה, ע"ש ובשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' ל"ג). אך יל"ע מדברי השועה"ר (מהדו"ב סי' א' סעי' ט) שכתב "ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון תודה לארבעה הצריכים להודות, יאמר פרשת הקרבן מיד וכו', ע"כ, ומשמע לכאורה בדבריו שהבין דברי רש"י בפשיטות שכל הד' חייבים בתודה ולא עוד אלא שאינו רשות אלא חובה, ויל"ע (ועיי' בפסקי תשובות סי' רי"ט הערה 8).

אם מותר לברך הגומל בלילה

והנה החת"ס שם דייק מדברי הרא"ש דאם ברכת הגומל נתקנה במקום קרבן תודה, א"כ יש לדון בכמה הלכות אם צריך ממש דומיה דתודה ככל חוקותיו ומשפטיו, וכדלהלן. וזה יצא ראשונה, אם מותר לברך ברכת הגומל בלילה, דהא קי"ל דקרבן תודה אינה קריבה אלא ביום, וא"כ ה"ה ברכת הגומל, ומסיק החת"ס שם, דודאי אעפ"כ אין איסור מדינא לברך הגומל בלילה, דהוא רק במקום תודה אבל אין לו דיני קרבן תודה, וכן הביא שם שהסכים לזה המלבי"ם. וגם הרב פתח הדביר (סי' רי"ט אות יב) הסתפק בזה, והביא מספר מקראי קודש להגר"ח אבולעפיא דשרי, וגם דעתו נוטה דמדינא יצא אף בלילה שהוא רק מדרבנן, אלא שהוא נטה קו להחמיר לכתחילה לא לברך בלילה, וע"ש שהאריך לענין אמירת פרשת הקרבנות קודם עלוה"ש, וע"ש דבספר שדה יצחק (שהוא היה השואל להחת"ס שם - ח"א ברכות נד:), והביא דבריהם בשד"ח אסיפת דינים (מע' ברכות סי' ב' אות י'). גם הכה"ח (רי"ט סק"ד) פסק דלכתחילה יברך ביום, וכ"פ בבן איש חי (שנה א' עקב ס"ג) והביא דבריהם בקיצור בציץ אליעזר (ח"ג סי' ז').

ולפי דעת המחמירים שלא לברך בלילה, דן בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' קי"ח) אם נשים יהיו חייבות בזה דאפשר דחשיב כמצות עשה שהזמן גרמא, [וזה אף אם תאמר שהוא חיוב מה"ת], ע"ש. ועיי' בשו"ת קנין תורה (ח"ד סי' כב). ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' יז) כתב דעכ"פ נשים המברכות יכולות לברך לכתחילה בלילה, ע"ש טעמו ונימוקו עימו.

אם מותר לברך הגומל בשבת

ולפי"ז דן בשו"ת מהר"ם שיק (סי' פח) האם יהיה מותר לברך הגומל בשבת, דהא אין קרבן תודה קרב בשבת, וא"כ אולי ה"ה הגומל לדעת הרא"ש, ואף שאין איסור באמירה לחוד בשבת, אעפ"כ הרי מצאנו (או"ח סי' ק"ז ס"א) שאין מתפללין תפילת נדבה בשבת דכנגד קרבנות הוא, ואין קרבן נדבה קרב בשבת, ומה שאין נזהרים בזה ומברכים הגומל בשבת, מוכח דאין כוונת הרא"ש שהוא כדיני התודה ממש, ולכך מותר בלילה ובשבת, אלא דכדי ליישב המחמירים בלילה ואעפ"כ בשבת מתירים, כתב די"ל דאכן באמירה אין איסור ואינו דומה להא דתפילת נדבה, דהתם אינו מחויב בדבר לכן אמרינן דמדאין קרבן נדבה קרב בשבת אל יחייב עצמו בזה, משא"כ הגומל שמשעת הנס הוא מחויב ועומד, בזה שרי אף דאין קרבן תודה קרב בשבת, ע"ש, והובאו דבריו בשדי חמד (פאת השדה מע' ברכות סי' יב).

עד מתי יש תשלומין לברכת הגומל

מנגד יש שהביא ראייה מדברי המחבר דהוא ממש כקרבן תודה, וכן כתב בצדה לדרך (ח"א כלל א פ"ב) דמה שפסק המחבר (סי' רי"ט ס"ו) דיש תשלומין לברכת הגומל, היינו משום שהוא דומה לקרבן תודה, ובתודה ההלכה שמקריב אימתי שירצה.

אלא די ש' לציין דאף שבאמת המחבר כתב דמותר לברך ברכת הגומל מתי שרוצה, מ"מ כתב שם המחבר דנכון שלא לאחרו יותר מג' ימים, וכתב שם המשנ"ב (ס"ק ז) דאפי' אם יפסיד בשביל זה לאמרו בפני הס"ת אעפ"כ לא ימתין יותר מג' ימים, ובבאה"ט (ס"ק ט) מביא בשם עטרת זקנים דעכ"פ עד ה' ימים יברך, וכבר כתב כן הב"י בשם הרשב"א שקיבל כן מרבינו יונה. [ומה שתמה האאזמו"ר שליט"א בשו"ת משנת יוסף (ח"ט סי' סה) דליתא שיעור זה בעטרת זקנים, וגם אין בו סברא, כבר תמה כן באשל אברהם (בוטשאטש, מהדו"ת סי' רי"ט) ובאור"ח (שם ס"ק ח) בשם מאורי אור, ע"ש], וביעור זה עי' בשדי חמד (אסיפת דינים מע' ברכות סי' ב' אות ג). ועוד שיעור מצינו במשנ"ב (סי' רי"ט ס"ק ח) שכתב בשם הרא"ה (נד: ד"ה אמר אביי) דאם אין לו עשרה לברך בפניהם ימתין ל' יום שמא יזדמן לו, אבל לא ימתין יותר מזה. הרי לנו שלושה שיעורים שנתנו בו, ג' ימים, ה' ימים, ל' יום. אמנם משמעות המחבר דעכ"פ מדינא שרי כל זמן שירצה, וכ"כ בסידור היעב"ץ והחיד"א בספרו לדוד אמת (סי' ס"ג) ושולחן הטהור (סי' ה' ז' זהב ס"ק א) וכן הוא בשד"ח ובאורחות חיים שם.

אלא דבערוך השולחן (סי' רי"ט סעי' ז) כתב "וני"ל דאם הפליג זמן רב עד שנשתכח הענין, אין לו לברך עוד ואבד הברכה", וזה דלא כפשטות המחבר והפוסקים הנ"ל. ויש לציין מה שהוסיף שם במשנת יוסף דגאב"ד פאפא כתב בשו"ת ויען יוסף (ח"א סי' טז) בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע דחולה שהחלים ולא בירך תוך ג' ימים לא יברך עוד בשם ומלכות, ע"ש. ובאמת שהדברים מתאימים מאוד למש"כ הרבנו אשר בר חיים בספר הפרדס (שער ח פ"ג): "קבלתי ממורי הרב, שעד ג' ימים יש לו שהות לברך ברכת הגומל, מכאן ואילך הו"ל מעוות לא יוכל לתקון", ובהמשך דבריו שם הביא דברי הרשב"א הנ"ל דעד ה' ימים. ועי' בשו"ת חיים שאל להחיד"א (ח"ב סי' ט"ו) ובכף החיים (סי' רי"ח ס"ק ח) ובשו"ת חשב סופר (או"ח סי' ב). ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' ק) דאם עבר זמן רב כמו שנה שוב לא יברך בשם ומלכות.

[והנה בטעם הדבר דיברך תוך ג' ימים הוא ראיתי בכמה ספרי אחרונים שכתבו דמשום דעד אז הוא שש שמח ומשבח לבוראו על הנס, וא"כ יש לחקור בגדר ברכת הגומל, אם מתחייב בה בשעת הנס, או שמתחייב בה כל רגע שהוא עדיין שמח מהנס, ונפק"מ יש לומר בזה, לענין מי שלא היה בר חיובא בשעת הנס, כגון שהיה קטן, אלא שלמחרת הגדיל, אם יברך על הנס, דאם החיוב חל בשעת הנס אלא שיכול לברך מתי שירצה, א"כ הכא שבעת חלות החיוב לא היה בר חיובא, אי"צ לברך. אבל אם נאמר דהחיוב הוא כששמח מהנס, א"כ אף שאתמול לא היה בר חיובא, מ"מ כעת שהוא עדיין שמח - תוך ג' ימים, כעת הוא בר חיובא וחל עליו מצות ברכת הגומל, ויל"ע, ועי' במנחת שלמה (ח"ב סי' ז, לא) מש"כ בכע"ז, ושו"ר שדן בזה הגאזמו"ר במשנת יוסף (ח"ז סי' מז ס"ק ז), ע"ש].

אָבֵל אִם מְבַרֵךְ הַגּוֹמֵל

איתא בגמ' במו"ק (דף טו:) אָבֵל אינו משלח קרבנותיו, דתניא רבי שמעון אומר שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן. וכזאת מבואר גם בזבחים (דף טז:) אלא ששם מבואר דה"ה בקרבן תודה שכן נאכלת בשמחה כשלמים, וה"ה לכל הקרבנות ע"ש. ולכאורה יש לדקדק בדברי הגמ' במו"ק שהתחיל "אבל" וסיים "אונן", האם רק אונן אינו משלח קרבנות או אפי' אבל כל ז' ימים. ונחלקו בדבר גדולי הראשונים, דדעת הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ב הי"א) דכל ז' ימי אבילות אינו משלח, וכתב שם הכס"מ דמקורו טהור מהתוספתא (קרבנות פ"א ה"א), אלא שהחסידי דוד על התוספתא שם כתב, דאפשר לדייק כן גם בגמ' במו"ק. [ועי' באו"ש (ח"ב ה' ביאמ"ק שם) שחקר אם ביום הז' אמרינן גם לגבי קרבנות דמקצת היום ככולו]. אמנם התוס' רי"ד (מו"ק טו: ד"ה אבל) כתב דרק אונן אינו משלח קרבנותיו, אבל בז' ימי אבילות שרי, וכ"נ דעת הראב"ד על התו"כ (ויקרא, דיבורא דנדבה פט"ז ג), וכך אפשר גם לדקדק בדברי תלמיד רבנו יחיאל מפריש (מו"ק שם) שכתב דכל ז' אינו יכול להקריב בעצמו כי אינו יוצא מביתו, הרי משמע דלשלח שרי, יעוי"ש.

א"כ הרי יש לעיין לדברי הרא"ש דהגומל במקום תודה נתקנה, א"כ י"ל דאבל יהיה אסור לברך הגומל כמו תודה לדעת הרמב"ם ודעימיה, ולתוס' רי"ד ודעימיה יהיה מותר. והשאלה הזו מצויה ביותר, בקרובי המת המגיעים ממדינת הים ללויה ולשבעה, האם יברכו מיד כדי לקיים מש"כ המחבר דלכתחילה לא ימתין יותר מג' ימים, או שימתין לכלות ימי האבילות. והנה בהרבה מהפוסקים דנו בשאלה זו, בדעת תורה (סי' רי"ט ס"א) הביא

משו"ת קול בן לוי שהביא בשם מהרא"ף (ח"ג סי' תמט) דאף בימי אבלו יברך בפני עשרה ולא יעלה לתורה. וגם הארחות חיים (ספינקא, רי"ט ג) הביא כן ממהרא"ף ושכן כתב ביפה ללב (ח"א אות ה) ובשו"ת ויען אברהם (או"ח סי' ט), וע"ש שגם האור"ח מסיק כן דיברך גם בימי אבלו, וכ"פ הגר"ח פלאג'י בספר חיים (סי' כו אות ט) והשד"ח (מע' אבילות אות נא) וכה"ח (רי"ט סק"ט), וכן העלה לדינא בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' ע"ז) וכ"פ גם הגרע"י שליט"א בספרו חזון עובדיה (ברכות עמוד שמב). והנה לפלא בעיני, כי בעיוני בדברי כל הפוסקים הנ"ל לא ראיתי אפי' אחד שידון בזה על פי דברי הרא"ש שהוא דומה לתודה האסור לאבל, והם דנו רק מטעם שאינו יכול לעלות לתורה, ואם יכול לומר שגמלני כל טוב, אבל לא נגעו כלום מהא דאבל אסור להרמב"ם להקריב תודה, וכנראה פשיטא להם כהחת"ס דאף להרא"ש אין הכוונה שהוא דומה ממש לתודה, ויל"ע.

ברכת הגומל אם טעונה עמידה

עוד יש לצרף לפי דברי הרא"ש שכתב שברכת הגומל במקום תודה נתקנה, במשמעות דברי הרמב"ם (ברכות פ"י ה"ח) דברכת הגומל טעונה עמידה, שכתב "וכיצד מודה עומד ביניהן ומברך" וכו', משמע דצריך דוקא בעמידה, וכבר העיר להדיא הכס"מ, "צריך עיון מנא ליה". אלא לדברי הרא"ש שהוא במקום תודה, כתב בנהר שלום (סי' רי"ט סק"א) דמובן היטב, דהא מבואר בזבחים (טו:) דיושב פסול לעבודה, וא"כ ה"ה הגומל. אמנם החת"ס שם לשיטתו דאינו דומה לדיני תודה, על כן כתב דאין לומר דזהו טעם הרמב"ם, אלא דס"ל דבעי עמידה משום כבוד הציבור, וע"ש עוד טעמים, ועי' רבינו מנוח (פ"ג משופר ה"י) ודו"ק. גם בערוה"ש (סי' רי"ט ס"ו) כתב דטעם הרמב"ם הוא דכל בי עשרה שכינתא שריא.

ובעיקר דברי הרמב"ם דמשמע מדבריו דצריך עמידה, כתב הב"ח (ריש סי' רי"ט) דנפקא ליה מדכתב 'ובמושב זקנים יהללוהו' משמע דהזקנים בישיבה והמהלל בעמידה, וכ"כ הברכי יוסף (שיו"ב סי' רי"ט אות ג), וכתב בא"ר (שם סק"ג) דמדקרי ליה הלל, וקי"ל (סי' תכ"ב ס"ז) שהלל טעון עמידה, שנאמר הללו עבדי ה' העומדים בבית ה', ועל כן ה"ה דברכת הגומל טעון עמידה, ועי' פתח הדביר שם. ובמה שהבאתי מהחת"ס דס"ל דהטעם דעמידה הוא משום כבוד הציבור וכמו שמצינו לענין מגילה ברמב"ם עצמו (פ"ב ממגילה ה"ז). והנה בתורת חיים סופר (סי' רי"ט סק"ה) תמה ע"ז דשאני התם שהוא מוציאם ועל כן צריך עמידה מפני כבוד הציבור, משא"כ הכא. אכן יש לדעת דאף שכתב הרמב"ם דהמברך עומד, כבר כתב המרכה"מ (שם) שעומד לאו דוקא. ולדינא עי' במג"א (סי' רי"ט סק"ב) דטוב לברך בעמידה, ובמשנ"ב (שם סק"ד) דעכ"פ בדיעבד יצא אף בישיבה, וכמש"כ בפרמ"ג (שם א"א סק"א).

המברך על שהחלים אם יכול להוציא מי שחייב על נס אחר

כתב המחבר (סי' רי"ט ס"ה) אם בירך אחד הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חברו ושמע חברו וכיון לצאת יצא אפי' בלא עניית אמן, וציין שם בגליון הרעק"א (סק"ט) לספיקו של שו"ת אורים גדולים (דרושים לפי צו) שעלה והסתפק אם אחד שמברך על שהחלים יכול להוציא חברו שיצא מבית האסורים, או דרק אם שניהם חייבים על אותו הנס, ושורש בספק נעוץ במה שאמרו בזבחים (ז) דנחלקו רבה ורב חסדא בתודה ששחטה לשם תודת חברו אם נפסלת, ומסקנת הדברים שם להבנת רש"י (ד"ה לא דידיה) שאם הוא של אדם אחד אלא ששחטה לשם נס אחר אינו נפסל בשל כך כדן שלא לשמה. משמע מדבריו דרק באדם אחד, אולם בשל חברו הבא על נס שונה, אין ראיה שיוצא בו, דאפשר דחשיב שינוי קודש ואינו יוצא. וא"כ מסתפק שם אם ה"ה בברכת הגומל, דהא במקום תודה איתקון. משמע מדברי האורים גדולים דס"ל דבמקום תודה היינו ממש כמו התודה. [אלא דיש לפרש דהביאו לדמיון בעלמא מצד הסברות הדומות, ויל"ע]. ועי' בזה בתורת חיים סופר (סק"ט"ו) ועי' בספר משחת שמן (ח"ב סי' קכב) תלה הדבר בחקירה בדין שומע כעונה, ע"ש.

ובאמת דמשמע מדברי האורים גדולים דיש הבדל בין הברכות כשהם על ניסים שונים, ואין כל הד' שוים. ובזה באנו לנידון א"כ איזה נס ברכתו חשובה יותר לענין קדימה, היינו כשיש כמה החייבים בברכת הגומל את מי צריך להקדים [דלולי דברי האורים גדולים היה אפשר לומר דשוים הם ואין שום קדימה, אבל אם אינו יכול לצאת מאחד על השני, מוכח שאינם שוים]. ודן בזה הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע בספר מגיד תעלומה עמ"ס

ברכות (נד), וכתב שם דמתוך סדר הש"ס אתה למד סדר הקדימה, דהא היפך בש"ס מהסדר שהוא בפסוקים בתהילים, ע"כ בדדוקא סידרו כך לענין גודל הנס. ועי' מה שהאריך בזה שם במשנת יוסף (ח"ה סי' נו) בכמה פרטי דינים בזה.

אם יוצא בהגומל אחד לכמה ניסים

בדברי הרא"ש דהגומל במקום תודה אתקון, כבר ראינו שלמדו מזה לענין כמה דינים שיש בתודה אם ה"ה בהגומל, אלא שיש גם אופן שילמדו להיפך, היינו מדיני הגומל ילמדו דין לקרבן תודה. דהנה בשו"ת קול בן לוי (סי' א', הו"ד בבאה"ט סק"א, ובכה"ח רי"ט סק"א) דיכול לברך ברכה אחת על כמה ניסים יחד, כגון מי שהיה במדינת הים והיה חבוש או חולה שם, הרי כשחוזר אינו מחויב כי אם ברכה אחת לשניהם, וכך פסק גם הגר"ח פלאג'י בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' נד), וגם מדברי הנצי"ב בעמק דבר (וישלת, פל"ה א) משמע שתפס כן לדינא, וכן הביא בעקרי הד"ט (או"ח סי' י) בשם שו"ת פרי הארץ (ח"א או"ח סי' ז) ותמה עליו מהא דכתב השו"ע (סי' ז' ס"ג) דהטיל מים ב' פעמים יברך פעמיים, ועיי"ש דעת החולקים, וא"כ מאי שנא הכא דיברך רק אחת, ואכן עי' בשו"ת משפטי צדק (סי' י) שדימהו למטיל מים, וס"ל דיברך פעמיים והחרה החזיק אחריו בשו"ת קול אליהו (ח"ב או"ח סי' א), ועי' באר משה (ח"ב סי' י בהערה). ופסק המשנ"ב (סי' רי"ט סק"ג) בשם אחרונים דאם נתחייב ארבעה ברכות הגומל אינו מברך אלא אחת.

עכ"פ בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קס"ח אות ג) דן לענין מי שנעשו לו ב' ניסים אם סגי בקרבן תודה אחד, וס"ל דכיון דכתב בשו"ת קול בן לוי שם דלענין הגומל סגי בברכה אחת, א"כ ה"ה דסגי בקרבן תודה אחד, דהא הגומל במקום תודה איתקון, וע"ש שרצה בזה לפרש דברי רש"י הנזכרים לענין שינוי קודש בתודת חבירו, ע"ש. ועי' שו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' כב).

איבד עצמו לדעת וניצל אם יברך

עוד הלכה ילפינן מדברי הרא"ש שכתב דהגומל במקום תודה איתקון, והוא, בשאלה שנשאל בשו"ת רבי עזריאל (להגר"ע הילדסהיימר נפטר בשנת תרנ"ט, ח"א סי' כ"ט) באחד של"ע רצה לאבד עצמו לדעת וניצל בדרך נס האם יברך הגומל, וכתב שם השואל, דלדעתו אין לו לברך, דכיון דהגומל במקום תודה איתקון, ובתודה הרי קי"ל בגמ' בזבחים (דף טז:) דרשע אל יקריבו דזבח רשעים תועבה, וא"כ גם הגומל לא יברכו רשע, דא"א שיתחייב בהגומל על ידי עבירה, ע"ש בדבריו. אמנם רבי עזריאל ענה לו דאדרבה עליו לברך, ולא עוד אלא נוסח הברכה "הגומל לחייבים טובות" מתאים ביותר לכהאי גוונא, וכן תמצא בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ג) שכתב הגר"ח פלאג'י דשפיר יברך אף באופן שרצה לאבד עצמו לדעת, דסו"ס עשו לו נס מן השמים, אמנם לדינא עי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' מז) דמי שסיכן עצמו בידים וניצל אל לו לברך, וכ"כ המנחת יצחק (ח"ב סי' מ"ז) והגרש"ז אורבאך בהליכות שלמה (פכ"ג הערה 2), והם דנו שם למי שזלזל בהוראות הרופאים ועי"ז נפל למשכב, וכן העלה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' כה פכ"ג) שלא יברך, והוא בוצע ברך ניעץ ה'.

אלא דיש להבין למה כל יורדי הים והולכי מדבריות אינם אסורים משום שהכניסו עצמם לסכנה בידים, דבשלמא חולה שנתרפא או חבוש שהשתחרר שהוא לא הכניס עצמו לזה, משא"כ הולכי מדבריות וימים, ואעפ"כ הרי מבואר להדיא דמברכים ומאי שנא. ושפיר עינא חזי בשו"ת שם אריה (יו"ד סי' כ"ז) שעמד בזה, וכתב דאף דמבואר בירושלמי (פ"ב דשבת) דיורדי הים מכניסים עצמם לסכנה (עי' טור וב"י או"ח סי' רמ"ח), מ"מ כיון שיש בזה צורך ומנהגו של עולם שרי. ואכן כך מבואר בגמ' במו"ק (יד ע"א) "רבי יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלח [בחוה"מ], מפני שיצא שלא ברשות, ואמר רבא לשוט דברי הכל אסור, למזונות לכו"ע שרי", ופירש"י דדוקא לטייל אסור דהוי כיצא שלא ברשות, משא"כ למזונות שהוא לצורך קיום העולם. ועי' בקובץ שיעורים (כתובות, קל"ו) שכתב, שכל שאין האדם נמנע לפי מנהג העולם הוי כאילו אין בידו לשמור עצמו, והוא נשמר מן השמים, ע"ש. ועי' עוד בב"י (שם) כמה ראשונים דס"ל דהמפליג לצורך פרנסה חשיב כמפליג לדבר מצוה [לענין הפלגה קודם השבת], ועי' בנו"ב (מהדו"ת, יו"ד סי' י). אך עיין בשו"ת מהר"ם שיק (סי' פ"ח) ובשו"ת אבני נזר (סי' לט)

שאף שיורד הים הכניס עצמו לסכנה מ"מ כיון שעשה לו הקב"ה נס, צריך להודות ולברך. ובשו"ת בנין ציון (סי' קלז) כתב דאף שיורדי הים יש בו סכנה מ"מ מותר להפליג דשרי לסמוך על הרוב שאינם ניזוקים.

כיו"ב דן החיד"א במחזיק ברכה (סי' רי"ט סק"ב, עיי' שע"ת שם סק"ג) שהביא תשובת מר אביו על שאלה שנשאל בשאלת חלום, לענין רבי עקיבא שנכנס לפרדס ויצא בשלום אם נתחייב בברכת הגומל, דהא הוא מקום סכנה כמבואר (חגיגה יד): דארבע נכנסו לפרדס, בן עזאי הציץ ומת בן זומא הציץ ונפגע וכו'. וכן נשאל שם באברהם אבינו א"ה שיצא מכבשן האש, ויצחק אבינו שניצול מהעקידה אם הוצרכו לברכת הגומל, וכן בכהן גדול שנכנס לפני ולפנים ביוה"כ ויצא בשלום מן הקודש אם יברך הגומל, והשואל בחלום [הגאון רבי אליעזר נחום ז"ל] צידד דיברכו, אלא דדעת החיד"א שם דלא יברכו, כיון שהכניסו עצמם לזה בכוונה, ולא אמרו שיברך אלא בד' החייבים בהודאה שאינו בידם דגם יורדי הים והולכי מדבריות לא היתה ברירה בידם כי דרך העולם הוא, משא"כ יצחק אבינו וכהן גדול ורבי עקיבא, ע"ש. ועיי' בחזון עובדיה (שם הערה כה) שכתב עצה למי שסיכן עצמו בידים איך לברך, שיש לו תקנה לנסוע מעיר לעיר [לדעת המחבר], וע"ש שדן בארוכה בחולה ע"י צינים ופחים אם עליו לברך מאחר דאמרינן (כתובות ל) דהכל בידי שמים חוץ מציינים ופחים, הרי שהוא עצמו הכניס עצמו לסכנה, ע"ש דמסקנתו לברך ושכן כתבו כמה פוסקים.

לקראת התחלת הש"ס נפתחו מוקדי ההרשמה

קופודיוטינג

גלאט פשט

לומדים פשוט לנצל את הזמן

"גלאט פשט" - סדרת תקליטורי שמע (MP3) של שיעורי גמרא הנמסרים בשפה רהוטה וברורה, (אידיש/עברית) ע"י הגאון רבי חיים שמרלר שליט"א **כל דף גמרא כחצי שעה בלבד**, יעיל לניצול של זמן פנוי (בסיעה וכו').

*הנחלה לאלפי המונים
וקול "חידושי אור"!*

- * דיסק - שיעורי "גלאט פשט" על הדף היומי (MP3)
- * מבחן סיכום עצמי על דפי הגמרא

מחיר מנוי 30 ש"ח לחודש כולל משלוח

מוקד המנוי:

02-540-1912

פקס: 02-532-6421, דוא"ל: horaa@enativ.com